

Monumentenzorg op internationaal niveau:

Vde Assemblée Générale van I.C.O.M.O.S. te Moskou

De monumentenzorg-activiteiten op internationaal niveau krijgen in ons land maar weinig aandacht. Slechts de direct daarbij betrokkenen zijn op de hoogte van hetgeen zich op dit terrein op het internationale vlak afspeelt.

De op het M'75-Slotcongres te Amsterdam aanvaarde Declaratie van Amsterdam onderstreepte echter nog eens heel duidelijk, dat de zorg voor het architectonisch erfgoed een vraagstuk van wereldwijd belang is.

De organisatie, die zich op „wereld-niveau” met de monumentenzorg in de breedste zin des woords bezig houdt, is het onder de patronage van de UNESCO werkzame International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), waarvan het secretariaat in het Hôtel Saint Aignan, 75 Rue du Temple, te Parijs is gevestigd.

Aan het secretariaat is een documentatiecentrum verbonden. Naast een Newsletter verzorgt het de uitgave van „Monumentum”.

ICOMOS werd in 1965 in Warschau opgericht. De „ICOMOS-grondwet”, het Charter van Venetië, was al een jaar tevoren tijdens een congres in Venetië aanvaard door de aan dat congres deelnemende restauratie-architecten, kunsthistorici en anderen die bij het restauratiewerk en de monumentenzorg zijn betrokken. Het Charter heeft geen formele status, maar wordt niettemin algemeen beschouwd als het belangrijkste, internationaal geldende document op het gebied van de restauratieprincipes. ICOMOS streeft er naar in elk aangesloten land een nationaal ICOMOS-comité van de grond te krijgen. Het Nederlandse ICOMOS-comité staat onder voorzitterschap van de heer J. Jessurun, hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Het secretariaat, dat wordt gevoerd door prof. mr dr C. A. van Swigchem, is in het De Pintohuis te Amsterdam gevestigd. De Nederlandse rijksoverheid steunt financieel zowel de internationale organisatie als het nationale comité.

De Algemene Vergadering van ICOMOS – voorzitter is de Belgische professor Lemaire – kwam achtereenvolgens in Oxford (1969), Budapest (1972) en Rothenburg (1975) bijeen. Tijdens deze laatste bijeenkomst werd besloten het Charter van Venetië te „actualiseren”, omdat het document vooral op het punt van het beschermen van ensembles niet meer voldoende up to date werd geacht.

De 5e Assemblée Générale

Van 20 tot 27 mei 1978 kwam de Algemene Vergadering voor de 5de maal bijeen, ditmaal te Moskou. Behalve de herziening van het Charter stonden punten als de bestuursverkiezing, de financiële situatie, de herziening van de statuten en de doelstellingen en activiteiten van ICOMOS in de toekomst op de agenda.

Heel kort iets over deze punten. Het voorzitterschap bleef in handen van prof. Lemaire. De financiële situatie bleek zeer weinig rooskleurig te zijn. Van de kant van het bestuur werd een dringend beroep gedaan op de aanwezige landen hun bijdrage aan ICOMOS in ieder geval te voldoen en zo mogelijk te verhogen.

Het verwezenlijken van doelstellingen hangt natuurlijk af van de financiële mogelijkheden. Daar deze zeer beperkt zijn, zal voor ICOMOS, althans voorlopig, niet meer dan een bescheiden rol weggelegd kunnen zijn. Het is zelfs de vraag of het financieel mogelijk zal zijn het documentatiecentrum in Parijs open te houden. Het zou overigens zeer jammer zijn, als dit centrum zou moeten worden opgeheven, omdat dit een van de zeer concrete activiteiten en resultaten van ICOMOS is.

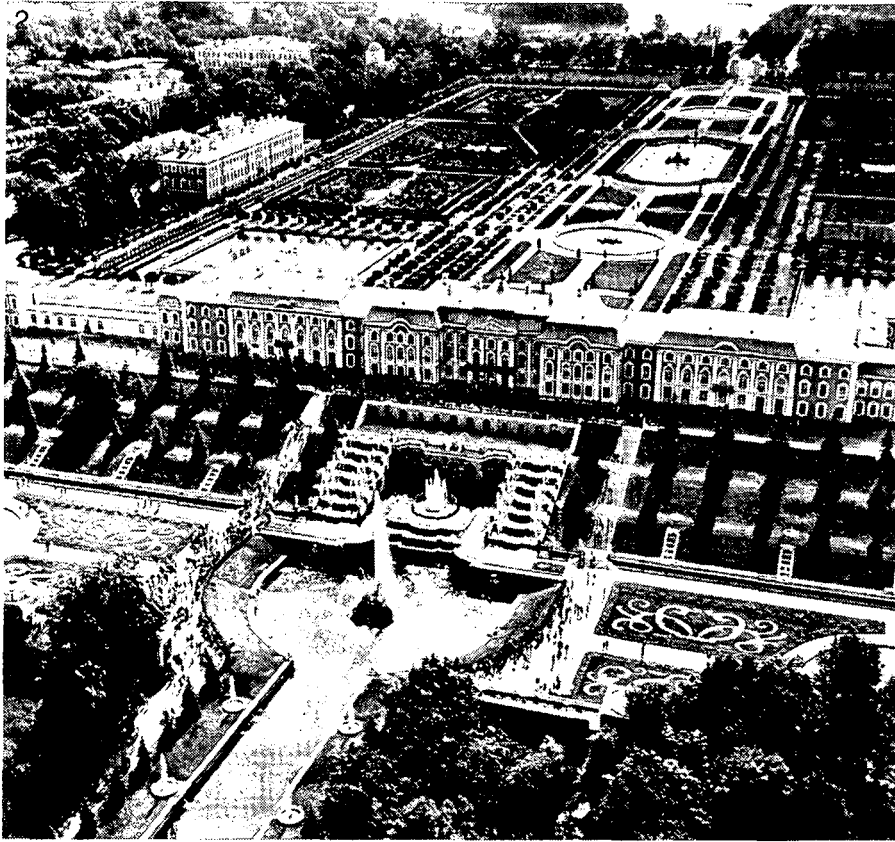
Bij de behandeling van de herziening van het Charter van Venetië – degelijk voorbereid door een werkgroep van deskundigen – bleek hoe gevoelig deze zaak lag. Sommigen meenden, dat het tactisch onjuist was wijziging te brengen in een document met als fundamenteel aanvaarde principes; hierdoor zou het gezag van ICOMOS kunnen worden aangetast. Anderen voorzagen het aannemen van een Charter van Moskou en wensten dat te voorkomen. Omdat de vergadering tot het oordeel kwam, dat slechts een met een zo groot mogelijke meerderheid aanvaarde wijziging zin had, en dit niet te bereiken leek, werden de ingediende wijzigingsvoorstellen teruggedrukt. Besloten werd het Charter te verduidelijken in een „note explicative”. Verder zal het Charter worden uitgebreid met een „charte de l'urbanisme de conservation”. Deze besluiten zullen door werkgroepen worden uitgewerkt.

In de Nederlandse ogen maakte het geharrewar over dit punt een weinig vastbesloten,

Het charter van Venetië

Op een in 1964 in Venetië gehouden congres van restauratie-architecten, bouwkunsthistorici en direct bij het restauratiewerk betrokkenen is het naar de Italiaanse stad genoemde charter aangenomen. Op hetzelfde congres werd tot internationale samenwerking besloten, hetgeen leidde tot de oprichting van de International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) in 1965. Volgens het charter van Venetië, tot herziening waarvan in 1975 werd besloten, doch die in Moskou niet tot stand kwam, omvat het begrip historisch monument niet alleen de architectonische schepping als geïsoleerd object, maar ook stads- en dorpsgezichten als uitingen van een bepaald cultuurpatroon, als voorbeelden van een bijzondere ontwikkeling daarin of als getuigenissen van een belangrijke historische gebeurtenis. Ter bevordering van de instandhouding der monumenten is het wenselijk

om niet te zeggen een weinig vastberaden en eensgezinde indruk. Maar daarbij dient men wel te bedenken, dat de situatie, waarin in ons land de monumentenzorg verkeert op basis van een Monumentenwet, met een rijksrestauratiebudget van ca. f 100 miljoen in 1978, met apparaten als de Rijksdiensten voor de Monumentenzorg en het Oudheidkundig Bodemonderzoek, met een krachtig ontwikkeld particulier initiatief en met een in toenemende mate sterke wil in gemeentelijke en provinciale kring om te komen tot het behoud en het herstel van het bouwkundig erfgoed, zich lang niet overal voordoet. Nederland neemt met nog enkele andere landen op dit punt bepaald een ons door velen benijde koploerspositie in, hetgeen ons overigens de plicht oplegt ook in internationaal verband waar mogelijk een bijdrage te leveren aan de bescherming van het erfgoed.

Symposium te Suzdal

Na de inhoudelijk gezien wat teleurstellend verlopen bijeenkomst in Moskou – de organisatorische problemen, die het ICOMOS-secretariaat in Moskou moest overwinnen, moeten enorm zijn geweest – verplaatste het 600-koppige gezelschap zich naar de kloosterstad Suzdal, op 170 km van Moskou gelegen, waar een symposium werd gehouden

hun een maatschappelijk nuttige bestemming te geven, echter zonder dat deze de indeling of aankleding der gebouwen mag aantasten. Slechts binnen deze grenzen mag men een aanpassing aan de moderne gebruikseisen overwegen en toestaan (art. 5). De taak van de monumentenzorg is o.a. de esthetische en de historische waarde van het monument in stand te houden en in bepaalde gevallen te onthullen. Zij gaat uitsluitend uit van het oude dat overgebleven is. Alle onvermijdelijke completeringingen moeten zich van het oorspronkelijke reeds aanwezige onderscheiden, maar zich tevens op bescheiden wijze inpassen. In elk geval mag een restauratie niet leiden tot een vervalsing van het aanwezige historische. De restauratie houdt daar op waar de hypothese begint. Ook wijzigingen aan het monument welke in verschillende tijdperken plaats hadden, moeten worden gerespecteerd. Het restaureren van de stijlzuiverheid onder prijsgeven van andere historische gegevens is niet verdedigbaar.

3

1. *Het Rossia-hotel in Moskou, dat in de plaats kwam van een doolhof van nauwe straatjes: Het Zaryadyedistrict*
2. *Petrodvets (Petershof) in Leningrad. Het grote paleis werd indertijd (begin 18e eeuw) gebouwd. Tijdens de Tweede Wereldoorlog grotendeels vernield. Na 1945 werd met de restauratie begonnen. Links paleis Monplaisir.*
3. *Het Spass-Yerfinier-klooster (16e en 17e eeuw) in Suzdal*

over „de plaats die de monumenten van cultuur en geschiedenis innemen in de samenleving”. Het Russische ICOMOS-comité had gemeend dit weinig zeggende centrale thema inhoud te moeten geven door in 1½ dag een 20-tal voordrachten te laten houden. Het resultaat was een ontstellende woordenstroom, die onmogelijk te verwerken was. Bovendien waren sommige onderwerpen al eens elders en dan diepergaand behandeld, andere voordrachten hadden weinig om het lijf en beperkten zich tot het herhalen van het al eindeloos vaak gezegde.

Het meest jammerlijke was, dat er geen

Een pleysantigh Huys

officiële gelegenheid tot discussie was over kwesties als nieuwe bestemmingen (voorbeeld: Kremlin te Moskou), de restauratie-uitgangspunten en -praktijk (voorbeelden: Suzdal zelf en b.v. het Petershofpaleis bij Leningrad), bescherming jongere monumenten (voorbeelden: in historisch museum veranderde watertoren te Vladimir, warenhuis G.U.M. te Moskou), nieuwbouw in historisch waardevolle omgeving (voorbeeld: nogmaals het Kremlin te Moskou). Dergelijke zaken, die ons althans in Nederland zo bezighouden, had men heel goed kunnen toelichten aan de hand van de genoemde (en nog vele andere) situaties in Moskou en tijdens de excursies na het symposium. Voor de belangstellenden: de tijdens het symposium gehouden voordrachten zijn te raadplegen in het Documentatiecentrum in het De Pintohuis te Amsterdam. Na afloop van het symposium zwermden de congresgangers uit over Rusland. Er waren vier „studytours” georganiseerd om nader met de Russische monumenten en met de zoals gezegd niet aan de orde gestelde problemen van de monumentenzorg in dit land kennis te maken. De foto's bij de aan Rusland gewijde artikelen in Heemschut van november/december 1977 en maart 1978 geven van die problemen enkele voorbeelden, b.v. de op foto IV bij het artikel van de heer Leenders afgebeelde „datsja”. Deze houten, vaak met fraai houtsnijwerk versierde huisjes treft men nog steeds tot in de grote steden aan. Er stonden er b.v. nog langs de weg van het vliegveld naar Moskou. Hoewel ze in Suzdal beschermd zijn, deed onze Intouristgids er zeer minachtend over. Zij verklaarde, dat deze armelijke bouwsels zonder modern comfort zo snel mogelijk moesten en zouden verdwijnen. Dat de Nederlandse delegatie, bestaande uit de heren Jessurun, Van Swigchem, Hengeveld, Scholten – de laatste twee vergezeld van hun echtgenotes – en de schrijver van deze regelen, alsmede de ook aanwezige prof. Temminck Groll – de hem vergezellende, Russisch studerende dochter was ons tot grote steun – een buitengewoon interessante reis maakten, waarbij vele contacten (vooral met het Belgische ICOMOS-comité onder leiding van de ook in ons land niet onbekende Bruggenaar Van den Abele) werden gelegd en waarover nog lang zou kunnen worden uitgewijd, laat zich verstaan!

G.W. van Herwaarden

De aan duidelijkheid weinig te wensen overlappende woorden hierboven vormen de titel van een boek, uitgegeven door het kerkbestuur van de Sint-Antoniusparochie te Blerick. Met toestemming van betrokkenen kunnen we een en ander ontlenuen aan dit boek, dat verschenen is ter gelegenheid van een recente restauratie van de pastorie in Blerick. Het op de monumentenlijst voorkomende pand dateert uit het begin van de 18e eeuw, maar de oorspronkelijke geschiedenis gaat terug tot de 15e eeuw. In het begin van de 16e eeuw werd bij het beleg van Venlo door de Bourgondiërs, het Gobbelsgoed, dat tot woning van de pastoor diende, verwoest. Pas 17 jaar later werd de nieuwe „weme”, het Lemmensgoed door

pastoor Hosé in gebruik genomen. In 1700 brandde de pastorie af, waarbij ook het meubilair verloren ging. Nauwelijks herbouwd wordt de pastorie door oorlogshandelingen opnieuw beschadigd. Nadat een aantal jaren enige malen brand is gesticht in de pastorie wordt omstreeks het midden van de 18e eeuw begonnen met het ommuren van de pastorietuin.

Een kleine honderd jaar later stort een gedeelte van de pastorie in; er volgt een restauratie en verbouwing en in de gevel wordt het jaartal 1840 aangebracht. Tegen het einde van de vorige eeuw wordt er opnieuw het een en ander aan de pastorie vertimmerd. In 1927 komt een grote restauratie tot stand. Daarbij bleef de plattegrond van het langge-

